

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ДЕПАРТАМЕНТ „РОМАНИСТИКА И ГЕРМАНИСТИКА”

СИЛВИЯ ВАСИЛЕВА ВАСИЛЕВА

**ТЕКСТОЛИНГВИСТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА
ПУБЛИЦИСТИЧНИ ТЕКСТОВЕ С ИКОНОМИЧЕСКА
ТЕМАТИКА НА НЕМСКИ ЕЗИК В СРАВНЕНИЕ С
БЪЛГАРСКИ**

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертация за присъждане на образователна и научна степен

„доктор”

в професионално направление 2.1. Филология.

Научна специалност: 20 05 04 Германски езици

(немски език)

научен консултант: проф. д.ф.н. Мария Грозева - Минкова

София

2015

Обща характеристика

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Романистика и германистика” в НБУ на ...

Работата е написана на български език и е с общ обем 319 страници включващи увод, пет глави, библиография, списък на таблиците и приложение. Използваната литература съдържа общо 110 заглавия на български, немски и английски езици.

Увод

Предмет на настоящото изследване са публицистичните текстове в немския и българския език, а негов **обект** – съпоставителният анализ на публицистични текстове с икономическа тематика.

Под икономическа тематика се разбират теми от макроикономическия дискурс, които се явяват най-често в български и немскоезични медии. Изследването има интердисциплинарен характер, тъй като освен анализ на дискурса ползва методи от текстолингвистиката, словообразуването и синтаксиса.

Целта, която си поставя анализът, е да се изследват спецификите при този вид текстове, като се разкрият приликите и отликите между двата езика.

За постигането на поставената цел в хода на изследването бяха решени следните задачи:

1. Уточняване на теоретичните понятия, използвани в настоящата работа
2. Разработване на модел за изследването, въз основа на анализа на съществуващите схващания
3. Анализ на особеностите на публицистичните текстове като текстови вид и степента на специализираност по отношение на разгръщането на темата и изразяване на информационната структура
4. Съпоставка на езиковите средства за предаване на специализираността в публицистиката в двата изследвани езика

Работната хипотеза гласи, че в изграждането на публицистични текстове с икономическа тематика на двата езика съществуват **прилики** по отношение на: (1) тематичната кохерентност, (2) съдържателната и логическата структура и (3) лексико-семантичните особености във връзка със специализираността и **разлики**, които се свързват с влиянието на традицията и културата и оказват влияние на:

- (1) Разгръщането на темата и композицията на текста;
- (2) Лексико-семантичната структура в изразяването на денотатите;
- (3) Цитирането на източници.

Установените закономерности и резултати ще послужат:

- а) в подготовката и обучението на преводачи и преводаческата практика;

б) в неспециализираното чуждоезиково обучение за работа с текст на нива B2 и C1 за развиване и изграждане на уменията глобално, селективно и детайлно разбиране при четене и резюмиране.

в) в специализираното чуждоезиково обучение с икономическа насоченост за нива B2 и C1 за изграждане на умения за глобално, селективно и детайлно разбиране при четене, устно и писмено резюмиране и превод.

Метод и подход

В дисертацията се следват изследователските подходи на когнитивната текстова лингвистика. Текстовете се анализират като цялостни самостоятелни структури, които служат за предаване на информация от емитента към реципиента чрез определен медиен канал в процеса на публичната медийна комуникация, с цел да се намери пресечната точка между вида на текста, неговата реализация, функциите му и как тези три аспекта биха намерили израз в публицистични текстове със специализирана икономическа тематика.

Използват се също така методите на **описание и съпоставка**, за да се открият спецификите на дескриптивните, експликативните и аргументативните текстове в двата езика.

За доказването на работната хипотеза и решаването на поставените задачи се работи с текстови корпус, който обхваща 26 текста на немски език с общо 10 819 словоформи от различни немскоезични всекидневници и специализирани седмичници и от 18 текста на български езикот всекидневника „Капитал дейли”, сайта на в-к. „Дневник” и статии от икономически блогове с общ обем 8 592 словоформи. Представени са накратко изданията, от които са взети анализиранияте текстове, поради важността им като медиен канал.

Текстовете са разпределени и номерирани в Таблица № 10 от D1 до D26 за немски и Таблица №9 за български език от B1 до B18 и обединени в таблица №11 в макротемите на икономическия дискурс, както следва:

1. Конюнктура
2. Туристически бранш
3. Национално стопанство
4. Икономика на предприятие
5. Маркетинг
6. Икономика на страните от Европейския съюз
7. Световна икономика

8. Трудов пазар, миграция и трудова дейност

9. Конкуентоспособност

1.Текст и текстолингвистика:Първа глава има за цел да проследи най-важните понятия на текстолингвистиката в контекста на съответната школа или направление. Основно внимание се обръща на противопоставянето структура – функция, както и на функционалната перспектива на изречението.

В1.1 се разглежда**структуралистичното направление**,като център на изследователското внимание са дефинирането и описанието на минималните единици¹и теорията за субституцията на Р. Харвег (1968);проследява се и разширяването на това схващане с ролята на лексикалните и прозодичните сигнали, местоименията, членуването и дейксиса в текстове на немски език².Посочен е приносът на Харалд Вайнрих, според когото важните граматически средства за текстово конструиране са определителният и неопределителният член, но най-вече глаголните темпорални форми, които отговарят за единството на темпоралното изграждане на текста като „обсъждан” или „разказван” свят.Отделено е внимание на понятията анафорично и катафорично препращане, на ролята на субституцията, проминализацията, рекуренцията и корелацията. Синтагматичната субституция гарантира единството на текста, а получените в резултат на заместването местоименни вериги са решаващото средство за изграждане на речевия продукт текст.

За целите на нашето изследване се разглеждат понятията обективен и субективен словоред (В. Матезиус) и тематична прогресия (Данеш 1974),които дават възможност да се проследи организацията на темите чрез последователността на изреченията, тяхната взаимна връзка и преплитането им с ремите. Резултатите от изследванията върху функционалната перспектива на изречението от гледна точка на настоящия анализ играят важна роля за описанието на текстовата кохерентност чрез разгръщането и подемането на текстовата тема.Прави се изводът, че ако ремата е важна за изучаване на синтактичния аспект на текста, то темата е в основата на много текстолингвистични изследвания. При това са посочени трудностите, които произтичат от различни дефиниции на понятието „тема”.

¹Срв. Harris,Zellig (1952) Discourse Analysis

²Срв. Güllig,Elisabeth(1970): „Makrosyntax der Gliederungssignale im gesprochenen Französisch“

В **1.2** се разглеждат възгледите на **семантичното направление** за текстовете като „йерархичен ансамбъл от значения“ (Греймас 1966), концепцията за изотопията и релациите в изреченията, получени първоначално чрез итеративност. Итеративността на базисни семи в различни лексеми на един и същ текст осигурява семантични кореспонденции в целия текст. Изложението включва също понятията на Растие за семиологична изотопия, семантична (хоризонтална) и метафорична (вертикална) изотопия (изотопни равнища).

Теорията на изотопията е важна за настоящото изследване, тъй като позволява да се открият изразните средства, чрез които е представен денотатът и да се проследи подемаването на темата в текста.

По-нататъшното развитие в направлението е предадено в схващанията на Е. Гросе (1976), който разбира текста като единица, съдържаща най-важните елементи на доминиращите изотопни равнища. Той добавя „пропозиционалната изотопия“ и въвеждащи формули за пропозициите като „метапропозиционална база“. Така за Гросе цялостността на текста се получава от общата тематична насоченост на всички изотопни равнища. По този начин той прекрачва границата на семантиката на изречението и се насочва към текстовата семантика на основата на пропозициите.

Т. ван Дайк от своя страна третира текста като последователност от пропозиции, които се свързват една с друга чрез добавяне, обосноваване, конкретизиране, сравняване и други и представлява „повърхнинна структура, мотивирана, направлявана от семантична дълбочинна структура“.

В **1.3** са разгледани някои от основните понятия на **прагматичното направление**. Теспомагат в процеса на настоящия анализ да се получи допълнителна информация относно екстралингвистични фактори като ситуация, емитент, реципиент и комуникативно намерение. Разглеждат се и принципите на генеративност, универсалност, дейностност, диалогичност, процесуалност и контекстуалност.

1.4 се спира на текста в комуникативното направление. Разглеждат се екстралингвистичните фактори в описанието на текстовете. Спецификата тук е, че те са представени в контекста на езиковото общуване като вид социална дейност. За разлика от обичайното в структуралистичното направление определяне на текстовете като кохерентно множество от изречения, в рамките на комуникативния подход текстовете се характеризират като функциониращи

единства. Тук те не са готови продукти, а средства за изразяване на конкретни комуникативни и социални намерения на говорещите. Комуникативно ориентираната текстова лингвистика поставя и въпроса за целта, за която се използват текстовете в конкретни комуникативни ситуации.

В настоящото изследване функцията е определящ белег за вида на текста – чрез своите имплицитни и експлицитни индикатори тя изразява принадлежността на текста към даден вид.

V1.5.се очертават рамките на **когнитивното направление**, където текстовете са механизми за конструиране на представи за света, а по този начин се разглеждат и като инструменти за активно въздействие върху процеса на езикова комуникация. Важни понятия в направлението са „глобалните схеми”, които структурират познанията в рамките на определена култура и поради това се определят като механизми на нейната „социална памет”. Наред с тях отделният индивид формира и частни структури, наричани епизодични или ситуационни (ментални модели).

1.6. е посветена на **дискурсноориентираните схващания** за текста. Тук той се разглежда като средство за реализация на дискурса в даден конкретен случай. Анализът на текста се извършва не с оглед на самия текст, а с оглед на това, как текстовете обслужват различни комуникативни цели и изпълняват различни функции в ситуативния и социо-културния контекст. (Грозева 2011:35). Така терминът „дискурс” се съотнася със самия процес на общуване, реализиран чрез създаване и възприемане на текстове.

Можем да обобщим, че анализирането на текста като част от даден дискурс в настоящата работа се явява необходим фактор по няколко причини:

- Тематичната насоченост на изследваните текстове е израз на актуален дискурс на немски и на български език в областта на икономиката.
- Разгръщането на темите се подчинява на функцията на текстовете, която е зависима от този дискурс.
- Сборът от темите на текстовете на немски език и този на български позволява да се очертаят прилики и разлики в двата икономически дискурса.
- Те от своя страна носят информация за явления в съответната социална област.
- Тези явления са изразени със специфични езикови средства.

Точка **1.7. Нови тенденции в текстолингвистиката** разглежда възгледите на Ула Фикс (2009), която откроява нови фокуси на изследователското внимание и това са отношенията между:

- Текст-текст и интертекстуалност
- медии и интермедиалност
- текст – вид на текста и интертекстуалност

Посочени са и новите изисквания към свойствата на текста, които У. Фикс (2009) обобщава така:

1. Качество на оформлението, стил на текста (Gestaltungsqualität/Textstil) (Фикс 1996; Зандих 2006)

2. Културни специфики (Kulturlalität) (Щьокл 2004; Фикс/ Хабшайт/ Клайн 2001)

3. Медиен носител (Medialität) (Адамчик 2008; Фикс 2008b). Поставя се също така въпросът, дали интернет-комуникацията води до унифициране на електронните видове текстове и последващо изчезване на културните различия. Същевременно М. Димитрова (2013:112) споменава понятието „многократна кодираност” (Mehrfachkodiertheit), което дава израз на многообразието от изразни средства, медийни канали и системи от символи, използвани в и за един текст.

4. Материалност (Materialität) (Зандих 2006; Фикс 2008b):

5. Място на разполагане (Lokalität) (Зандих 2006; Фикс 2008b)

Във **Втора глава**, озаглавена „**Текстуалност и текстова типология**“ се разглеждат проблеми на текстовата кохерентност, връзките, механизмите и средствата за изграждането на текстовата свързаност, вид на текста и проблемите при класификацията на текстовете:

2.1. Критерии за текстуалност: Тук се обръща внимание на кохерентността като най-важен критерий за текстуалност, като този критерий се отнася не само към емитента, но и към реципиентите. Споменава се също така понятието за контекстуалност, която бива текстово-граматична, семантично-тематична и прагматично-функционална.

По-нататък се разглеждат текстово-граматичната теория (Харис 1952), исемантико-тематичният аспект, разработен от Т. ван Дайк. Близка до тях е и дефиницията на И. Белерт (1970:336), според която „кохерентност е

количеството на всички пропозиции, които могат да се извлекат с помощта на правила за предикатно-логични връзки и за твърдения, постулати за твърденията и светоглед”.

Прагматично-функционалният принцип третира особено подробно обяснението за „локална кохерентност”. Хобс (1979) дефинира т.н. „кохерентни релации” и определя дадена последователност от части на текста като кохерентна тогава, когато между тях съществува една от дефинираните от него релации, например „елаборация”. Гивън (1995) различава лексикална (*vocabulary-guided*) и структурна кохерентност (*grammar-cued coherence*) като два независими процеса, базирани на знания *инференции* въз основа на лексикални единици и въз основа структурно базирани *инференции* от използвани синтактични, морфологични и фонологични единици. Според него степента на кохерентност нараства, когато делът на взаимозависимостите между частите на текста нараства. В заключение е разгледана дефиницията на Бринкер (2010: 40), която обединява най-важните условия за постигането на кохерентност и ги свежда до граматични и тематични. Към първите се числи подемането на темата и начините за това, а към вторите - разгръщането на темата с неговите основни форми: **дескриптивна, наративна, експликативна и аргументативна.**

2.1.1. Текст: изречение: сегмент: пропозиция. Тук се специфицират връзките между изречение, референция и предикация. Опираме се на дефиницията на К. Бринкер за изречение, която изхожда от глагола като структурен център на изречението, като изграждащ отношенията в изречението. Изразеното в изречението съдържание Бринкер (2010:24) нарича „пропозиция” която се разделя на:

а) референция, т.е., определянето на предмета на комуникацията

б) същинска предикация - приписване на определени качества на даден предмет. В едно изречение може да се говори за повече от една пропозиция. В синтактично отношение референцията се изразява с номинална група и местоимения, а предикацията – с предикат.

В2.1.2. разглеждаме връзки, механизми и средства за текстова свързаност. Към основните средства за изграждане на текстовата свързаност принадлежат лексикална рекуренция, синонимизация (с вътрешни разновидности същинска синонимизация, хиперонимизация, хипонимизация, парафразиране), антонимизация, прономинализация, кореново повторение,

елептиране, юнкция, юкстапозиция, паралелизъм, темпорално конституиране и др. (Добрева/Савова 2010:218). Те от своя страна могат да се разделят на такива, които служат за изграждане на номинативните вериги – лексикалната рекурентност, синонимизация, прономинализация, прономинална антиципация, реноминализация и елиптиране. Втората група обхваща механизми, които изразяват синтактични отношения, времева последователност, причина, условие, цел като с такава функция се явяват юнкцията, словната трансформация, номинализацията, темпоралното конституиране и други.

2.2. Видове текстове

С оглед на целите и задачите на настоящото изследване, следващият значим разгледан проблем е този за типологията на текстовете и техните видове. Прилаганите в лингвистичната литература критерии са нееднородни и понякога противоречиви, което дава отражение и в класификациите и описанията. Този въпрос е важен, тъй като за основни приноси на текстолингвистиката към общата лингвистика са приети именно анализът, класификацията и разграничаването на видовете текстове един от друг.

Тук се опираме на класификацията на Бринкер (2010:56), разработена според функцията и според разгръщането на темата, която определя **дескриптивни, експликативни, наративни и аргументативни текстове**. За целите на анализа на публицистични текстове с икономическа тематика, разглеждаме и възгледите за специализиран език, специализиран текст и степен на специализираност. Приемаме разделението на текстовете на институционални, на научния икономически дискурс и такива, които опосредстват комуникацията между тези области, и изброяваме спецификите на всяка комуникативна област, като се концентрираме в особеностите на медийната. Публицистичните текстове разделяме на:

- 1) Кратка икономическа информация (бележка) – дескриптивни (Meldung);
- 2) Разширена икономическа информация – дескриптивни с експликативни елементи (Bericht);
- 3) Коментар – аргументативни (Kommentar).

2.2.1. Школи и направления в текстовата типология

Многобройните опити за класификации, тяхната хетерогенна теоретична база и различията в подходите водят до съществуването на езиково-системен,

тематичен, ситуационен, функционален и многомерен модел. Важно разграничително свойство имат външно- и вътрешнотекстовите белези. Във връзка с последните се разглеждат и определения за функции на текста в тяхната множественост и разнообразие.

2.2.2. Текстови тип – текстови вид

За вид текст (Textsorte) приемаме определението „ограничено количество текстови екземпляри със специфични общи признаци” (Хайнеман 2000: 513) на различни равнища:

- външнотекстово оформление;
- характерни особености в структурата и формулировката (конфигурацията на езиковите средства);
- съдържателно-тематични аспекти;
- условия на ситуацията;
- комуникативни функции.

Като обобщение може да се каже, че текстовите образци са частични количества от интеракционното знание за комуникация. Те функционират като обществено детерминирани, интериоризирани комплекси от индивидуални конвенционални схеми (Хайнеман 2000: 519), които се отнасят към комплексни текстови цялости и интеракционни актове.

Понятието *тип текст* се използва най-често като събирателно наименование за произволно количество текстове, като синоним на текстови клас. Експлицитно те се отличават от текстовите видове, но стоят на същото йерархично ниво. Текстовите типове са класове от текстови структури без прагматично ситуиране.

2.2.3. Видове текстове в медиите

В тази част на изследването се разглеждат многобройните класификации на медийните текстове. Люгер (1995) разделя текстовете в ежедневната преса на пет типа: *с акцент на информацията, с акцент върху мнението, подбудителни, инструктивно-указателни, с ориентация към контакт*. Използват се наименованията кратко съобщение (Meldung), твърда новина (harte Nachricht), мека новина (weiche Nachricht), сведение, информация (Bericht), репортаж (Reportage), представяне на проблем (Problemdarstellung). Най-важните фактори при диференцирането на текстовите видове в неговата класификация са както вътрешнотекстови критерии, така и перспективата при представянето на

съдържанието и ролята на автора. Хрбек (1995: 21) предлага класификацията в три нива, като между „текстов клас” и „текстов вид” поставя нивото „текстов тип”. Той дефинира пет текстови типа: (1) кореспондентска статия, (2) статия на официален източник (напр. страница на министерство в интернет), (3) текст от информационна агенция, (4) редакционна статия и (5) читателско писмо, които се разграничават не въз основа на теорията за речевия акт, а чрез комбинация от журналистически и лингвистични „функции”. Като доминиращи функции Хрбек посочва *апел, информация и забавление*, а като допълнителна – *инструкция*. Изследвайки медийните текстове Евелина Борисова (2007:95) предлага класификация според: (1) *обекта на изображение* и (2) *предназначението*, представена в таблица № 3.

Таб. № 3 Жанрове в медиите Е. Борисова (2007:110)

Според обекта на изображение	Според предназначението	Според конструктивните характеристики и изразните средства
Икономическа Външнополитическа Външноикономическа Вътрешнополитическа Вътрешноикономическа Културна Спортна Комерсиална Утилитарна Развлекателна	Информационни жанрове	Информационна бележка Разширена информация Информационна кореспонденция Информационно интервю Репортаж Разследващ репортаж Хроника Бюлетин Дневник
	Интерпретативни жанрове	Проблемна кореспонденция Интерпретативен репортаж Интерпретативно интервю Полилози Коментари и прогнози Фичъри (проблемни, портретни, политически) Статия - отзыв, рецензия, анотация, анкета, мониторинг
	Гранични Художествено-публицистични жанрове	Хроника, мемоари, дневник, пътепис, писмо, изповед, обръщение, есе, памфлет и т. н

За целите на изследването е разгледано и понятието „новина” (Nachricht) и обхвата на значението му според различни автори. Като важни за строежа на

новината тук се споменават на модела на обърнатата пирамида, както и че новинарският текст започва с *leit*, представящ вършителите на основната случка, изразени с въпросите на *questio*. Следва *background*(допълнения, разяснения, детайли, контрасти, сравнения, дискретна интерпретация) и се завършва със *strong end*.

2.2.4. Специализирани икономически текстове и текстове с икономическа тематика

2.2.4.1. Специализиран език

Тук е разгледан проблемът за специализираността и нейния израз в публицистиката. Това налага изясняването на въпроса, какво наричаме специализиран език и какво отличава този специализиран език от общия, неспециализирания. Икономическият немски език е част от специализирания език. За него използваме определението на Булман и Фарнс (2000:306), което гласи: „Специализираният език представлява съвкупността от всички специализирани езици, т.е. от всички езикови средства, които се използват в дадена определена специализирана област, а именно, икономиката, за успешната комуникация на всички лица, действащи в тази област. В даден специализиран език говорещите и пишещите от различни социални групи създават различни видове текстове от различни съставни езикови елементи. За обозначаване на това фактическо състояние се е утвърдило понятието за вертикалното разслояване на езика. Критериите за това разслояване според Хофман (1976:170) са „степените на абстракция, външната езикова форма, средата и участниците в комуникационния процес”.

Тъй като то обаче води до проблемно и противоречиво разделение, Булман и Фарнс доуточняват понятието, като под вертикални слоеве в специализирания език разбират „разслояването му според степента на специализираност на съдържанието”. Тук трябва да се добави и социолингвистичният аспект на приложение на езика според ролите на участниците в комуникационния процес. За сравнение и съпоставка разглеждаме и дефиницията на Роланд Пелка (1989:26). Според него в центъра на интереса днес е специализираният текст (и видовете специализирани текстове) и интеракционният специализиран дискурс (*interaktionale/interkulturelle Fachkommunikation*), които откриват нови перспективи за ключовото понятие „функциониращ текст”.

2.2.4.2. Термини и нетерминологизирана лексика. Във връзка с изясняването на въпроса за степента на специализираност, тук се спираме и на отношението термин спрямо нетерминологизирана лексика. Терминът може да се състои от една дума или да е словосъчетание. Към него се поставят редица изисквания:

- отнесеност към дисциплината (Fachbezogenheit)
- понятийност (Begrifflichkeit)
- точност (Exaktheit):
- еднозначност (Eindeutigkeit, Selbstdeutigkeit): терминът описва едно-единствено понятие;
- краткост (Knappheit);
- обширна или абсолютна неутралност в естетическо, експресивно и модално отношение (Булман/Фарнс 2000:34);
- единна еднозначност (Eineindeutigkeit)
- самостоятелна еднозначност (Selbstdeutigkeit): (Булман/Фарнс 2000:34).

В тази връзка е разгледана и разработката на Флук (1997: 38), който е на мнение, че когато една специализирана дума има дефиниция, то тя е термин. Това е обаче идеалният случай, на който противостоят много и различни словообразователни тенденции, като полисемията, синонимията (срв. Budget, Haushalt) и други. В различните специализирани езици на една дума могат да се отредят различни понятия, т.е., да се терминологизира по различен начин. Възможност за унифициране се крие в нормативното действие на стандартизирането. В икономическите дисциплини то е трудно приложимо по многобройни и комплексни причини: хетерогенност на областите от които произхождат термините, множество икономически школи и направления в различните езици и редица други.

Като цяло Флук стига до извода, че броят на термините, които имат дефиниция намалява, тъй като този вид употреба на езика все по-силно се влияе в конкретната ситуация. Така се обясняват и съкращенията, емоционалните компоненти и най-вече описателните общоезикови начини за предаване съдържанието на термина. И тук най-убедителният пример е именно с медийните текстове, където се явяват езикови дублети, принадлежащи към различни езикови регистри като например за медицинския термин: *Ophthalmologe – Augenarzt*. (пример на Флук (1997) и Швенк (2010)).

В тази връзка е разгледано и схващането на Т.Бояджиев (2007:221) за терминологичната лексика и нейните особености: номинативност, системност, еднозначност, семантична устойчивост, съотнесеност с понятие, ограничена сфера на употреба, стилистична неутралност. Термините за него се противопоставят семантично и функционално на общоупотребимата лексика, като между термина и специалното понятие трябва да има еднозначно съответствие. Всеки термин трябва да назовава „свое“ понятие, а всяко отделно понятие трябва да се съчетава със „свой“ термин. Именно тук се проявява необходимостта от специализирани знания, тъй като категоризирането на дадено понятие е част от усвояването му. Например: *Abgaben: Steuern, Kirchensteuer, ZölleundAbschöpfungen, Gebühren, Beiträge, Sozialabgaben („Quasisteuern“)*⁴. За конкретния пример в речниковата статия присъстват не горните категориални обозначения, а понятията „Sammelbegriff“ и „Einzelbegriff“. Следователно, става дума за извеждане на родови понятия от обобщаващи (клас) понятия, които могат да се образуват чрез добавяне на разграничителни характеристики по различни, не винаги йерархизирани белези.

2.2.4.3. Видове икономически текстове

В този раздел използваме разделението на Маркус Хунт (2000: 641) на икономическата комуникация като институционална и теоретично-научна. Икономически видове текстове се откриват както в съответната област, така и отчасти в посредническа позиция между тези области и ежедневието. С оглед на обекта на настоящото изследване, целите и задачите, които си поставя, тук се спираме на основните характеристики на институционалните текстове. Към тях М. Хунт (2000:643) причислява тяхната „стабилност“, свързана както с техните формалните, така и със съдържателните фактори. Тази стабилност според него се дължи на два фактора: схематизиране и стандартизиране. Целите са: а) осигуряване на процеса (Verfahrenssicherheit), и б) създаване на институционална действителност, а функциите им са комисивна и декларативна. Вариативността в тях е слаба, защото те трябва да обезпечат сигурност на работния процес. Като пример за стандартизация на институционалните текстове може да се посочи „Geschäftsbericht“, който е съставен от множество отделни части – както те, така и тяхната

⁴www.gabler-wirtschaftslexikon.de

последователност са идентични за множество предприятия. Трета важна особеност на институционалните текстове Хунт вижда в трудното разграничаване на областите на комуникация, защото съществува тясно преплитане между право, администрация, политика. Така например ясно разграничение между търговско-юридически, административни и икономически текстове не винаги е възможно, за което свидетелства текстовият вид. *Steuerbescheid* (данъчно известие, данъчен акт).

Въз основа на функциите им Ролф(1993) приема съществуването на пет различни класа от видове текстове, които нарича асертивни, директивни, комисивни, експресивни и декларативни. Тези функции Ролф е открил в 2074 вида текстове, и това множество е отворено за допълнения. От тях 475 вида той причислява еднозначно към областта на икономиката. Става ясно, че преобладаващ вид текстове са тези с комисивна функция и тези с декларативна (създаване или възстановяване или трансформация на институционална действителност), например банкова гаранция, оферта, разрешение за износ, търговски договор, тарифен договор. Третата група е с директивна функция и това са предимно текстове със задължителен характер: платежно нареждане, фактура, рекламация, указание за употреба. Видимо по-малко са текстовете с информационна функция. Това са например стоковата разписка, платежният фиш за месечна заплата, различни ценови листи, стокови листи и т. н. а също така и годишните доклади и баланси. Характерна за този вид текстове е максималната сбитост и високата степен на информативност, в комбинация с голямата езикова редуция. Текстовете от медиите Хунт нарича текстове-комутатори (*Vermittlungstexte*) (2000:645). Имат се предвид както връзката между научната област и всекидневното общуване, така и тази между институциите и всекидневното общуване. От събирателното понятие „медийни текстове” се дават като примери както уводната статия и коментар, така и по-специализираните борсови съобщения. Като медиен канал се разглеждат не само икономическите страници на всекидневниците или седмичниците, но и изданията с по-силно изразена специализираност.

2.2.4.4. Особенности на публицистичните текстове с икономическа тематика

Тук се разглежда принципът за новината от икономическа рубрика, че най-важното се поставя най-горе, като се използва лийд. По-нататъшният строеж на

текста следва принципа на „намаляващата важност”. (Булман/Фарнс2000:314) В новината намираме отговорите на седемте въпроса: „Wer?, Was?, Wo?, Wann?, Wie?, Warum?, WelcheQuelle?“ Възможно е допълнение още с „Welcher?” и т. н.

При *икономическите новини*, които съобщават за състоянието на дадени предприятия трябва да може да се проследи следният план, който е ориентиран по сегментите на годишния отчет в резюме:

-резултат от развитието;

-източник;

-оборот в отчетния период;

-печалби в отчетния период с оборот и печалба от изминалата отчетна година;

- цели на предприятието за следващата(-те) година(-и);

-инвестиционни намерения;

Публицистично-коментарните текстове се реализират на границата между научния и публицистичния дискурс. Те представят в коментарен план актуална информация с висока социална стойност (от областта на политиката, икономиката, финансите и др.), но съдържат и елементи на осведомителност. Адресирани са към широка аудитория, но със специални интереси. Винаги изразяват личното становище на автора и/или интересите на определена институция; отгук следва и високата степен на оценъчност и манипулативност в тях. Представителни жанрови форми са краткият *публицистичен коментар*, *коментарната статия*, *критичната бележка*, *откритото писмо*, *официалното изявление*, *журналистическото интервю*, *коментарният диспут* и др.

В своето изследване за типологията на езиковите варианти Торстен Рьолке(2002:12) изброява десет явления, свързани от една страна със специализираността, а от друга страна явяващи се дистинктивни по отношение на синтетичния или аналитичен строеж на езиците. В областта на **словообразуването** могат да бъдат посочени засилената употреба на сложни съществителни (*Volkswirtschaft*), производни (*Absatz*), съкращения (*OECD*) и конверсии, в областта на **морфологията** - засилена употреба на сегашно време, страдателен залог, а в областта на **синтаксиса** – висока честотност на функционални глаголи и предложни конструкции.

При публицистичните текстове проблемът се усложнява от модифицирането на функцията на текста, където трябва да се има предвид и процесът на детерминологизиране. Освен общоприетото понятие за термин като дума с ясно и разбираемо значение без контекст, Яних (2012: 41-43) разграничава и думи със специализирано значение в по-широк смисъл, например тези, които предизвикват асоциации с дисциплината и които могат да се причислят към „жаргона на специалистите”, или да се определят като „псевдоспециализирани”. Яних обръща внимание и на едно друго популярно схващане за специализираните думи: *Fachsprachwort* (в системната област, специализирана дума в по-тесен смисъл) и *Fachtextwort* (специализирана дума в по-широк смисъл). Според Рьолке (1999:51) специализираната лексика се определя като „количеството на всички думи в специализирания текст в рамките на конкретно реализирания текст. Често обаче именно контекстът или ситуацията разграничават терминологизираната употреба от нетерминологизираната. Ако в текста се срещат в понятийна и пространствена близост *Haushalt – Einnahmen – Ausgaben*, то това е специализирана терминологизирана лексическа единица, ако обаче попада в контекст заедно с *Haushalt – Hausfrau – Küche*, то тогава вероятно ще се касае за общоезикова употреба.

За целите на настоящото изследване посочените по-горе тематична насоченост и разгръщане на темата ще допълним с критериите на Булман и Фарнс (2000: 322), което ще осигури по-прецизно измерване на степента на специализираност.

В Трета глава се разработва проблематиката на методите и моделите за съпоставителен текстолингвистичен анализ.

В 3.1. се представят общите принципи на съпоставителните изследвания в текстологията. В пряка връзка със съпоставителните изследвания е въпросът за намирането на терциум компарационис. Отправната точка е еднаквата цел на текстовете, като разлики в концепцията е налице само в случаите, когато изглежда, че ще са по-полезни, ако се обърнат по-адекватно към реципиента.

В 3.1.1. се въвежда терминът „тематично равнище” като принцип за съпоставка, а в 3.1.1.1 се обръща подробно внимание на темата на текста. Анализът на темата може да се изгради на няколко принципа: (1) принцип на подемането, (2) принцип на извеждането и (3) принцип на съчетаемостта.

Разгръщането на темата до пълно съдържание на текста може да се опише като свързване или комбинация от релационни, логико-семантично определяеми категории, които посочват вътрешните връзки на частите на съдържанието, изразени в отделните части на текста (заглавие, откъси, изречения и др.) с тематичното ядро на текста (Бринкер 2010:54).Общата категория при свързването на главната и частичните теми се дефинира като **спецификация**(Бринкер, op.cit.).

В **3.1.1.2.** разглеждаме **видоветеразгръщане на темата** и основополагащото разделение на текстовете според Бринкер(2010:60) на дескриптивни, експликативни, наративни и аргументативни.Особено внимание е отделено на особеностите на трите основни вида текстове в нашето изследване, както и на тяхното разгръщане чрез *questio*, *explanans*, *explanandum*, и аргументативно *questio*. Става ясно, че тези видове почти никога не са в чист вид.Тук се изброяват и връзките между видовете разгръщане на темата и техните функции – информационните текстове имат предимно дескриптивно разгръщане, коментарните – предимно аргументативно. Експликативност се среща и в двата вида.

Обект на **3.1.2.**са принципите за анализ на прагматично равнище. За основа се използва концепцията за текстофункционалния анализ на Бринкер (1988) и Гросе (1976). Текстът се разглежда като йерархия от „типове речеви актове”. Простото илокутивно действие, което в директна връзка се извежда от вида на изречението - изявително, въпросително или подбудително, се смята за основна единица за конституиране на текста. Приема се съществуването на едно преобладаващо илокутивно действие, което обозначава глобалната цел на текста и което се допълва от другите действия (*subsidiäre Funktion*).

В **3.1.2.1.** се спираме подробно индикаторите за определяне на функцията на текста, както и тяхната субординация: перформативни формули, видове изречения, модални частици и наречия, както и пропозиционално съдържание. Отделено е внимание на стилистично маркираните и стилистично неутралните контекстуални индикатори.

В **3.1.2.2.** се разглеждат **понятията носител на референтна връзка, денотация, референция и кореференция** като основни за подемането на темата, а в **3.1.2.3.**се цитират главните характеристики на специализираността.Тя е ниска под **10%**, слаба между **12% и 18%**, средна

между **18% и 25%** и висока: при стойности **над 25%** (Булман и Фарнс 2000:308-309). Освен това се характеризира с:

- Терминологизирана специализирана лексика
- Нетерминологизирана специализирана лексика
- Наличие на оказионализми
- Наличие на съкращения
- Честотност на сложни и производни съществителни
- Наличие на конверсия (транспозиция)
- Метафори, образни и експресивни сравнения
- Функционални глаголи
- Честотност на глаголните времена и залог
- Наличие на предложни конструкции
- Видове синтактични връзки

3.2. Модели за текстов анализ

В тази част на трета глава се разглеждат няколко модела за текстов анализ и се обръща внимание най-вече на онези части от тях, които са важни за настоящото изследване и са включени в собствения модел, по който са извършени анализите на текстовете в корпуса.

Последователно (в **3.2.1.**) са разгледани моделът за текстолингвистичен анализ на К.Бринкер (2010:138), (**3.2.2.**) стилът, степента на специализираност и речевитенамерения по Булман и Фарнс (2000: 308) и са посочени (в **3.2.3.**) най-съществените особености на модела на Х.-Р.Флук(1997:126). В **3.2.4.1.** и **3.2.4.2.** се представят примерни анализи по моделите на Бринкер и Флук и се правят изводи за техните предимства и недостатъци, което дава основание за изработването на собствен модел за текстови анализ в **3.2.4.3.**, по който са анализирани всички текстове в корпуса (от B1 до B18 и D1 до D26 вж. Приложение), описан по-долу:

A. Модел за текстолингвистичен анализ по текстове:

1. Ситуиране на текста:

брой думи, подзаглавие, лийд, вътрешнотекстово заглавие(я);
автор, локална и темпорална ориентация;

източник;
иконичност;
медия.

2. Разгръщане на темата и план на главната тема и подтемите:

Дескриптивно

Експликативно

Аргументативно

3. Функция на текста и индикатори

Главна:

3.1. експлицитно изразени индикатори без отношение на емитента към съдържанието

Второстепенни:

3.2. експлицитно изразени индикатори с отношение на емитента към съдържанието

3.3. контекстуални индикатори

4. Подемане на темата

4.1. Денотати (носители на референтната връзка)

4.2. Езикови особености на денотатите:

4.2.1. рекурентност

4.2.2. синонимия

4.2.3. метонимия

4.2.4. словообразователен тип

5. Степен на специализираност

5.1. лексикални особености

5.2. синтактични особености

5.3. свързващи думи

6. Цитиране на източници

Б. Разпределение на данните от анализа по групи:

1. Какви са тематичните планове и как е разгърната темата?

2. Как е изразена информационната функция?

2.1. индикатори, изразени с перформативни формули

2.2. индикатори за отношение на емитента към съдържанието

2.3. контекстуални индикатори

3. Какво е подемането на темата и какви са езиковите средства за изразяване на денотатите?

4. Каква е степента на специализираност?

5. Какви са източниците?

В Четвърта глава, следвайки изработения модел за текстолингвистичен анализ, е извършено **обобщение на приликите и разликите на всички анализирани текстове от корпуса**

4.1. Тематична кохерентност

4.1.1. Разгръщане на темата в дескриптивните текстове на немски и на български език

Тук са разгледани следните текстове (Вж. Таб. № 9 и № 10) от: D1 до D7 и B1 до B5 (вж. Приложението). Сегментите, от които са съставени текстовете са обозначени с цифра в скоби, напр. (1).

Прилики

Темата обозначава **еднократно протекъл процес/ историческо събитие**. Това се осъществява чрез комуникативното намерение „Berichten“ – „съобщаване, „уведомяване“. Текстове с дескриптивно разгръщане на темата и на български и на немски език са организирани основно като отговор на въпроса „**Какво?**“

- Много често, още самото заглавие съдържа основната информация:

D1: Im Jahr 2011 erstmals mehr als 41 Millionen Erwerbstätige in Deutschland

B1: Продажбите на "Лада" са намелели с над 12% през миналата година

- Често вършител не се споменава, т.е. липсва отговор на въпроса „**Кой?**“, което се дължи на по-честата употреба на страдателен залог и възвратни конструкции:

B2: Рибните продукти ще се обработват ще се експортират(2)

D1: der bisherige Höchststand wurde übertroffen, die Zahl erhöhte sich(1)

- Тъй като текстовете съобщават за актуално събитие, за промяна на състоянието, най-често сравнението с минал период е обичаен начин за спецификация както на български така и на немски.

D2: Im Jahr 2013 wurden in Deutschland 80,3 Milliarden Zigaretten versteuert. Das war die niedrigste versteuerte Jahresmenge seit der Wiedervereinigung. Gegenüber 2012 sank die Anzahl der versteuerten Zigaretten um 2,6%.

- Освен за минал период сравненията в съобщителните текстове могат да бъдат и с **повече от една стойност**:

D1:(5) Die Erwerbslosenquote ging im gleichen Zeitraum von 6,8% auf 5,7% zurück.

(6) Die Zahl der aktiv am Arbeitsmarkt verfügbaren Erwerbspersonen, definiert als Summe

von Erwerbstätigen und Erwerbslosen, erhöhte sich damit im Vergleich zum Vorjahr um 89.000 Personen auf 43,5 Millionen.

После в българския текст:

Б5: Ако слезем ниво по-надолу, данните показват, че при продажбите на хранителни стоки няма никаква промяна спрямо година по-рано, търговията с техника върви надолу (спад от над 3%), докато някои браншове отбелязват значителен ръст.

• И в двата съпоставяни езика на темпоралната ориентация се отделя голямо внимание, като тя присъства или в заглавието или в първото изречение. В немски език текстовете обикновено съдържат информация като:

D4: 26.01.2012 или

D25: 07.01.2014, ав български език –Б 18:03 окт.2013

Разлики

• За разлика от българските текстове в дескриптивните съобщителни текстове на немски език често откриваме отговор на въпроса „Как?“, „При какви обстоятелства?“, като отговорите също се явяват вид спецификация на информацията. Много често тези спецификатори се преплитат с експликативните и така става изключително трудно да се открие дескриптивен текст в „чист вид“;

• В българските текстове от този вид не установихме аспект на експликативност: Авторите се придържат към отговор на „Какво?“ и „Как?“, но не навлизат дори индиректно в отговора на „Защо?“ и така текстовете им остават чисто съобщителни.

4.1.2. Дескриптивни текстове с единични или множество експликативни елементи

Тук се разглеждат особеностите на текстове от Б6 до Б13 (вж. Таб. № 9 и Приложението), както и текстове от D8 до D16 (вж. Таб. № 10 и Приложението)

Прилики

• Този вид текстове също показват характерната за дескриптивните текстове структура, организирана около отговорите на *questio* и по-конкретно на въпроса „*Какво?*”

• И тук действието, събитието, явлението или състоянието са изведени най-напред като най-важна информация. Всички анализирани текстове на немски и български език имат лийд. В дадения пример най-важното се съдържа както в заглавието, така и в първото изречение на лийда:

D7: Wintersport in Bulgarien: Die Gipfel des Südostens - (1) Bulgarien prescht in Sachen Wintersport-Tourismus nach vorn: Die ehemals staatliche Tourismus-Organisation pulverte Millionengelder in die Verbesserung der Pisten

или

Бб.: „Билла България“ - с още 14 магазина през тази година

Компанията отчита 5% пазарен дял на пазара на хранителни стоки

(1) „Билла България“ планира да отвори 14 нови обекта през тази година

• Характерно е също така, че както на немски така и на български има ясно разграничение на подтемите, които са относително самостоятелни. Всяка подтема има един или повече денотати, като те изразяват експлицитно или имплицитно подемането на главната тема на текста. Например D13:

1. Проблемна ситуация с мястото на БМВ на пазара и намерение за промяна – непропорционално съотношение на броя продадени автомобили с печалбата
2. Причини за неблагоприятната ситуация и мерки за промяна
3. Валутна дейност и акции през изминалата и през настоящата година
4. Планирани нови модели и модификация на плановете заради неблагоприятна ситуация
5. Планирани печалби
6. Дългосрочни инвестиционни намерения

За сравнение с B10:

Лийд: Печалба - сравнение с предишен период – причина за промяната –
цени – намалени разходи – инвестиционна програма (резюмиране на най-важната информация)

1. Повече приходи

- 1.1. Печалба в цифри
- 1.2. Информация за дружеството
- 1.3. Събрание на акционерите
- 1.4. Съотношение произведена продукция- капацитет цени – печалба
- 1.5. Причини за успеха
- 1.6. Приложение на калцинираната сода
2. Абзац „Инвестиции”
- 2.1. Приложение на инвестициите
 - поддръжка
 - ремонт
 - обновяване
 - разширяване на инсталациите
- 2.2. Повишаване на енергийната ефективност
 - закриване на мощности в Европа
 - крайна цел – подобряване на разходите

Ключови моменти в информацията за състояние на предприятие: *мястото на предприятието на пазара, източник, сравнение с предишен период, причини за промяната, акционери (събрание на акционерите), съотношение произведена продукция - капацитет цени – печалба, планирани инвестиции и крайни цели.*

• Единични експликативни елементи, обясняващи само предходния сегмент, без да се отнасят до цялата тема. Често техните изразни средства придават на съобщителния текст елементи от експликативно разгръщане на темата, а в немския пример и евалуативно:

D8:(6) Kein Wunder: "Besonders preisgünstig", lautet das Urteil der Gäste über die Region

Б:6 (6) Това се дължи както на по-честото пазаруване, така и на други фактори като промоциите например.

• При текстовете с обща тема „информация за продукт на пазара”, която има комуникативно действие „рефериране”, и в двата езика установяваме множество специфициращи и експликативни елементи, изброяване на качества на описвания предмет, сравняване на гледни точки и пр.

Разлики

- Последователността на подтемите в немски език е по-свободна, докато в български, въпреки ясното разграничение на такива, текстът все пак остава строго свързан с централната тема (D13, B10).

- Влияние върху структурата оказва както описвания продукт, така и целевата група, за която е предназначен текстът. В немски език на потребителя и на различните целеви подгрупи се отделя цяла подтема (срв. D16), докато в текста на български (B13), потребителят и целевата група остават извън ползрението на автора и не попадат в текста като подтема, която трябва да се разгърне.

4.1.3. Текстове с експликативно – дескриптивно разгръщане на темата

Тук се разглеждат особеностите на текстове от D17 до D19 (вж. Таб.№10 и Приложението), като следва да отбележим, че в корпуса се съдържат текстове с експликативно-дескриптивно разгръщане на темата само на немски език. Причина затова по всяка вероятност е фактът, че българските автори избягват да назовават тенденции, чието развитие се наблюдава в световната икономика, както и да съставят прогнози за друга икономика, освен за националната. За разлика от тях в три немски примерни текста: D17, D18 и D19 се разглеждат проблеми, които съдържат обект, който подлежи на обяснение (Explanandum) и това, което го обяснява (Explanans). Извеждат се следствия, изброяват се също така обобщени тенденции и се изразява прогноза или предположение (*D18: Was ist ... Wachstum?*)

4.1.4. Текстове с аргументативно-експликативно разгръщане на темата

Тук разглеждаме текстове от D 20 до D26 (вж. Таб. № 10 и Приложението) и от B14 до B18 (вж. Таб. № 9 и Приложението), в които могат да се посочат следните

Прилики:

- И в двата езика се наблюдава строго спазване на плана за строеж на текста, като най-важното е изведено в и непосредствено след заглавието - както в дескриптивните, така и в експликативните и в аргументативните текстове с

теза – антитеза, аргументи и контрааргументи. (B15, B16, B17, B18 и D20, D22, D23, D24)

- И в двата езика се спазва принципът на намаляващата важност: спецификации от всякакъв вид, аргументи и подаргументи са изложени последователно, но не в строг ред.

- В края на текстовете без изключение се наблюдават различни начини за формулиране на „силен финал”. Подборът на езиковите средства е подчинен на идеята за максимално ясно и недвусмислено изразяване на функцията.

Разлики:

- Текстовете на български език не са ситуирани и рядко представят проблема в началото на текста. Те започват директно със заявяване на позиция и защитаване или оборване на поставената теза.

- Аргументите в текстовете на български са представени в разнообразна форма: от общоизвестни факти и данни до твърдения или експликации.

- Аргументите в немскоезичините текстове най-често се представят примери и данни, изразени и подкрепени с цифри или проценти или и двете.

4.2.Изразяване на главната и второстепенните функции чрез трите вида идентификатори

4.2.1.Информационна, информационно-персивна и апелативна функция

Прилики:

- В текстовете и на двата езика предпочитаните изразни средства за индикатори на информационната функция са *verba dicendi* като *mitteilen, informieren, sagen, съобщава, информира, казва*;

- Не по-рядко обаче и в двата езика се срещат лексикални изрази като: *данните показват че..., по думите на..., според окончателните данни, ... идеята на министъра е..., ...посочените от... данни, съотв. nach Angaben, nach vorläufigen Schätzungen, zu diesem Ergebnis kommt, so Knuth*

- В двата езика индикаторите са предимно в деятелен залог, докато страдателният се среща значително по-рядко: *цитиран от..., информацията беше потвърдена и wurden....angegeben.*

- За предаване на чужди думи се използват съответно конюнктив I и II и преизказно наклонение.

• Втората група индикатори е свързана с дистанцирането на автора от съдържанието на текста. На немски това са наречия като *wesentlich, ausdrücklich, tatsächlich, scheinbar*; модални глаголи визиявително наклонение и в конюнктив: *sollen... eingespart werden..., soll ... gesenkt werden..., Reithofer willentgegensteuern,dürften ...steigen, dürfte...stagnieren,könnteanziehen*. В български език се използват наречията *точно, обаче*, изразите *...ако трябва да сме честни..., ...изрази съмнение..., ...грубо казано*, а също макар и рядко фразеологични съчетания като *...наля допълнително масло в огъня..., извивали им ръцете*.

Разлики

• В най-кратките текстове с дескриптивна структура на български език се избягва употребата на експлицитни индикатори за информационната функция, най-вече *verba dicendi*, докато на немски тяхната употреба е запазена.

• за разлика от български, в експликативно-аргументативните и аргументативните текстове на немски език няма експлицитна употреба на функционалните индикатори.

4.3. Подемание на темата и езикови изразни средства за денотатите

Прилики:

• С най-висока честотност и в двата изследвани езика са съществителни собствени имена като: *Deutschland, Bulgarien, BMW, Gasprom, Frankfurter Sparkasse* и съответно *България, Люксембург, Турция, „Лада“, „Аладин фуудс“, „Билла България“*

• избягва се прономинализацията и по този начин се създават условия за цялостна и частична рекурентност: *das Unternehmen – DAX Unternehmen* съответно *„Набуко – проектът „Набуко“*

• метонимни отношения: заместване на страната с националността: *die Firmen in Russland – die russischen Unternehmen*; заместване на името с предмета на дейност: *BMW – der Autohersteller, Солвей Соди – производителят на калцинирана сода, содовият завод*; заместване на наименованието на компанията със съществително нарицателно + атрибут за националност: *Солвей Соди – белгийската фирма, британският телеком – Vodafone*

• синонимия: *дружеството - предприятието*

Разлики:

• в български много рядко се установяват сложни съществителни (композиция)

• в немски се използват хипо- и хипероними: *Steuererhöhung* – *Tabaksteuererhöhung*

• в немски се наблюдава по-висока честотност на атрибуцията: *Tabaksteuererhöhung für Zigaretten*

• в немски език се срещат повече сравнения и метафори: *fiskalpolitischer Musterschüler*

Атрибуция в немски език:

- **съгласувани** определения: *der älteste bulgarische Skiort, ein ganz anderer Urlaub, 200 verschiedene Steuern*; **сложни прилагателни**: *millionenschweres Sparprogramm*; **причастия**: *verkaufte (Fahrzeuge)*

- **несъгласувани**: *die Zahl der Erwerbstätigen, ifo-Index im Bereich Dienstleistungen, in Slantshev Brjag, dem ältesten Bulgarischen Kurort, Slatni Pjassatzi*;

Атрибуция в български език:

• **съгласувани**: (по-малко) *белгийската компания*

• **степенувани**: *най-нисък растеж, най-голямо развитие*

• **несъгласувани**: (преобладаващи) *завод за рибни продукти, верига за бързо хранене, производство на калцинирана сода, продажби в търговията на дребно*

Словообразователни категории:

в немски език: **сложни съществителни**: *Tabaksteuererhöhung, Arbeitsmarkt, Wintersportland, Wirtschaftsfaktor, Top-Konzern, Pro-Kopf-Einkommen, Euro-Zone, ifo-Index*; **деривати**: *Absatz, Umsatz*

в български език: **номина агентис, номина аукторис**: *автомобилостроител, инвеститор, производител, мобилен оператор, доставчик на газ*

англицизми и в двата езика: многобройни и разнообразни: *HumanDevelopmentReport, Manager, Trend, Silverager, Teenagealter, Support*

4.4. Степен на специализираност

Прилики между двата езика:

- Използване на съкращения на специализирана лексика и термини;

- Много рядка употреба на конверсия;
- Предпочитание към прости изречения или сложни съставни с едно подчинено;
- Използване както на индикатив, така и на преизказно и условно наклонения;
- Употреба както на страдателен така и деятелен залог;

Разлики:

- В български език се използват прости съществителни без словообразователни наставки със съгласувани или несъгласувани определения, докато на немски се предпочитат сложни съществителни от два или повече корена със несъгласувани определения;

- на немски език се срещат повече оказионализми, метафори, образни и експресивни сравнения;

- в немски език се употребяват повече номинални изрази при аргументиране, докато на български аргументацията преминава в експликативна структура и експресивност, характерна за устната реч;

Процентите на специализираността в таблица №12 показват ясно, че съществуват видими разлики в рамките на слабата специализираност. В немски език тя е с най-високата в дескриптивните текстове с най-малко брой думи, а най-ниската - в дескриптивно-експликативните текстове. За разлика от немски език в български най-високата и най-ниската процентни стойности са в дескриптивни текстове (вж. Таб.12)

- на български се използват прости съществителни без словообразователни наставки със съгласувани **или** несъгласуванни определения, докато на немски преобладават сложни съществителни с два или повече корена с несъгласувани съгласувани определения;

- на немски език се срещат повече номинални изрази при аргументиране, докато на български аргументацията преминава в експликативна структура и експресивност, характерна за устната реч.

<i>Специализираност в:</i>	<i>Немски</i>	<i>Български</i>
<i>Дескриптивни текстове</i>	<i>Най-ниска 3,19 % Най-висока 9,43 %</i>	<i>Най-ниска 1,00 % най-висока 5,58%</i>
<i>Деск. текстове с единични или множество експликативни елементи</i>	<i>Най-ниска 1,14% Най-висока 4,91%</i>	<i>Най-ниска 0,12% Най-висока 3,55%</i>
<i>Експликативно-дескриптивни текстове</i>	<i>Най-ниска 3,29% Най-висока 6,51%</i>	-
<i>Аргументативно-експликативни текстове</i>	<i>Най-ниска 1,59% Най-висока 6,09%</i>	<i>Най-ниска 2,50% Най-висока 4,50%</i>

4.5.Прилики и разлики в посочването и цитирането на източници

- При кратките съобщения в двата съпоставяни езика преобладаващо не се публикуват имена на автори;

- В дескриптивните текстове и в двата езика се цитират експерти – на български 20%, на немски – 28%.

- Много по-често се цитират институции или организации – в немски това са 83% от текстовете, а в български 40%.

- При текстовете с експликативни елементи имената на авторите са посочени и в двата езика, с изключение на един текст на български, част от тематичен блок.

- При текстовете с експликативни елементи на немски език при 30% от текстоветенияма посочени автори, а се цитират високопоставени „експерти”, докато в български при всички с експликативни елементи е посочен „експерт”.

- В 55% от текстовете с експликативна структура на немски се посочват агенции и сайтове, а на български - при 40%.

- Текстовете с аргументативна структура на немски език без изключение посочват име на автор, докато в тези на български език те са 60%, или при 40% от анализиранияте текстове няма посочено име.

- Характерно за текстовете с аргументативна структура на немски език е честото посочване на изследване или анкета – 50%, а на български – 20%.

И в двата езика авторите само се посочват, без да се дава допълнителна информация за тях.

Можем да обобщим, че на български език експертите често са политически лица или изпълнителни директори на предприятието. Цитира се най-често една гледна точка. Това се наблюдава и в немските текстове, но там се забелязва по-силна тенденция да се цитират специалисти в съответната област – експерти от браншови организации и съюзи, вероятно с намерение да се получи информация за целия бранш и тенденциите. Също така се търси повече от една гледна точка.

Резултатите от извършения анализа обобщени в **Пета глава** по следния начин:

1. Направен е преглед на основни теоретични понятия от главните направления и школи в текстолингвистиката. Въз основа на този преглед и опирайки се на разработките на Кл. Бринкер, (2010), Х.-Р. Флук(1997) и Булман/Фарнс (2010) бе разработен собствен модел за текстолингвистичен анализ за целите на настоящото изследване. Разработването на модела дава база за анализ на текстовете по най-адекватно съпоставимите аспекти в двата езика и по този начин позволява да се изведе най-подходящото за целите на нашето изследване терциум компарационис.

2. Анализирани бяха особеностите на публицистичните текстове като текстови вид и степента на тяхната специализираност по отношение на разгръщането на темата и изразяване на информационната структура.

3. Съпоставени бяха езиковите средства за предаване на специализираността в посочените публицистични текстове в двата изследвани езика.

В процеса на анализ бе подложена на проверка хипотезата, че при изграждането на публицистични текстове с икономическа тематика в двата езика съществуват прилики по отношение на: (1) Тематичната кохерентност (2) Съдържателната и логическата структура и (3). Лексико-семантичните особености във връзка със специализираността и разлики, които се свързват с влиянието на традицията и културата и оказват влияние на:

1. Разгръщането на темата и композицията на текста
2. Лексико-семантичната структура при изразяването на денотатите
3. Цитирането на източници

Посочените по-горе признаци бяха проследени при анализа и резултатите потвърдиха подложената на проверка хипотеза.

5.1.1. Дескриптивни текстове: (кратка икономическа информация)

Прилики:

✓ използване на въпросите (questio) за описание на събитие (процес, случка), като в центъра на вниманието е въпросът „какво”.

✓ Основната информация присъства в заглавието. Текстът се ситуира чрез времева и локална ориентация.

Разлики:

✓ Посочване на източника като част от ситуирането: В немски език това става най-често още във второто изречение, докато на български източникът се появява на произволно място, понякога дори съвсем в края.

✓ Спецификации: В преобладаващата част от текстовете и на двата езика те са изразени чрез сравнение: с минал период, с цифрови и процентни изразения на данни. **Отликата** е по отношение на въпроса „как“, на който в немски се отговаря по-подробно, докато на български или не присъства такава информация, или тя е съвсем кратка.

Когато се използват седемте въпроса и когато те следват принципа за ясно и еднозначно изразяване, емитентите и в двата езика постигат подобно изграждане на текстовете в съдържателната и логическата структура. Този извод потвърждава изказаната хипотеза, че дескриптивното разгръщане на темата показва редица прилики в двата езика, когато е подчинено на тематичната кохерентност.

5.1.2. Текстове с дескриптивно разгръщане с единични или множество експликативни елементи (разширена икономическа информация):

Тук и на двата езика не бе установено спазване на логико-семантичната структура. Причина за това е прилагането на принципа на обърнатата пирамида, като най-напред се споменава не логично следващото, а най-важното от информацията. В този смисъл и в двата езика установихме редица прилики и отлики.

Прилики:

✓ Отговорът на въпроса „Как?“ се отделя от съобщителното намерение и преминава в описателно.

✓ Съобщават се обстоятелства на събитието, като се изброяват детайлно факти, най-многобройни са сравненията.

✓ За емитента е характерен селективен подход при описване на определени свойства на предмета с цел постигане на прагматична кохерентност.

✓ Тази селекция дава основа за създаването на подтеми, каквито намираме в текстовете и на двата езика.

✓ Всяка подтема има един или повече денотати, които изразяват експлицитното или имплицитно подемане на главната тема на текста.

✓ Откриват се единични експликативни елементи, които обясняват само предходния сегмент, но не се отнасят до цялата тема. Така на съобщителния текст се придават елементи от експликативно разгръщане на темата.

✓ При текстове с обща тема „информация за продукт на пазара” съществуват редица прилики като множество специфициращи и експликативни елементи, изброяване на качества на описвания предмет, сравняване на гледни точки.

Разлики:

✓ Докато в текстовете на немски език е налицепо-свободна последователност на подтемите, но по-стегнат строеж вътре в самите подтеми, то на български език, въпреки ясното разграничение на подтеми, текстът остава строго свързан с централната тема.

✓ Отношение към реципиента (потребителя, целевата група). Ако в текстовете на немски на потребителя се отделя цяла подтема и той е описан и подразделен на различни целеви подгрупи, то в текстовете на български клиентът или потребителят не е в полезрението на емитента и не попада в текста като подтема, която трябва да се разгърне.

В информацията за състояние на предприятие и в двата езика се срещат почти идентични частични теми, изразени чрез резюмиращите ключови думи като: *мястото на предприятието на пазара, източник, сравнение с предишен период, причини за промяната, акционери (събрание на акционерите), съотношение произведена продукция – капацитет– цени – печалба, планирани инвестиции и крайни цели.*

5.1.3.Текстове с експликативно-дескриптивно разгръщане на темата

Примерни текстове за такова разгръщане на темата бяха намерени само в немски език. За български език липсват текстове, които да претендират, че дават или цитират дефиниция на явление, катоосвен това в него да има преобладаващо обобщения, проследяване и представяне на процеси.

5.1.4. Текстове с аргументативно-експликативно разгръщане на темата(коментар)

Прилики:

✓ В изграждането на тематичната кохерентност: Те следват от изграждането на текста около доказвана или отхвърляна чрез съответните аргументи теза.

✓ Спазване на принципа на намаляващата важност: Спецификации от всякакъв вид, аргументи и подаргументи са изложени последователно, но не в строг ред.

✓ Формулиране на „силен финал“: В края на текстовете без изключение обикновено има повече от един начини за формулиране на „силен финал“. Подборът на езиковите средства е подчинен на идеята за максимално ясно и еднозначно изразяване на функцията.

Разлики:

✓ аргументативно-експликативните текстове на български не са със ситуиране и рядко представят проблемната ситуация в началото. Те започват директно със заявяване на позиция и защитаване или оборване на поставената теза.

✓ аргументите в текстовете на български са представени в разнообразна форма: От общоизвестни факти и данни до твърдения, смесени с експликации. За разлика от тях аргументите в немските текстове най-често се изразяват с примери и данни, изразени и подкрепени с цифри или проценти или и двете.

5.2.Изразяване на информационната, информационно-персуазивната и апелативната функции в двата езика

5.2.1.Дескриптивни текстове

Прилики:

✓ За да се изрази информационната функция на немски език, освен цитати в кавички се използват експлицитно изразени перформативни формули, предимно с *verba dicendi* в сегашно време или в претеритум в индикатив, претеритум в конюнктив II, модални глаголи *sollen* и *wollen*, а от лексикалните средства това са различни предложни изрази от типа *Nach vorläufigen Schätzungen. ,... nach Angaben des Statistischen Bundesamtes, ... Zu diesem Ergebnis kommt Prof. Dr. Matthias Knuth* и пр.

✓ На български език също се използват *verba dicendi* в изявително или преизказно наклонение, както и цитати в кавички.Срещат се изрази като ...,... *това се казва в ...,... съобщават от ... се казва в анализа, ... в доклада се разглежда и ..., ... твърдението важи най-вече за ...,... в прегледа се подчертава* също.

✓ Освен това се използват глаголните времена минало свършено и минало несвършено, спрямо минало неопределено и минало предварително, за да се разграничи свидетелската или несвидетелската позиция на емитента.

Разлики:

✓ На български много рядко се констатира употреба на модални глаголи в подобна функция.

5.2.2. Дескриптивни текстове с единични и множество експликативни елементи

Прилики:

✓ При втората група индикатори установихме предпазливост при изразяване на отношение в дескриптивните и дескриптивните с експликативни елементи и на двата езика. Това се постига с глаголи за отношение към истинността или вероятността на съдържанието като например *versichern*, *zweifeln*, *glauben*, както и с наречия *tatsächlich* или *vielleicht*.

Разлики:

✓ В българските текстове се използват по-рядко наречия с модално значение.

5.2.3. Текстове с експликативно-дескриптивно разгръщане на темата:

Тук не откриваме индикатори от първа група, а само от втора, подчинени на функцията да обяснят и изложат определен процес или тенденция.

5.2.4. Текстовете с аргументативно-експликативно разгръщане на темата:

Прилики:

✓ Позицията на емитента се разгръща в самата теза и чрез аргументите, които той привежда.

✓ Рядко се използват експлицитно изразени индикатори.

✓ При изброяването на контрааргументи срещу дадена позиция се прилагат различни стилистични похвати като ирония, възкличания, елиптични изречения: *Fachkräfte fallen nicht vom Himmel!* или *Da passt etwas nicht!*, а на български: *Звучи невероятно, но дали?* или *Фундаментална разлика*.

Разлики:

✓ в аргументативно-експликативните текстове на немски език няма експлицитна употреба на функционалните индикатори.

✓

5.3.Езикови средства за изразяване на денотатите

Следвайки основата идея да се изрази възможно най-еднозначно информационната, а в някои и персуазивната функция, денотатите и в двата езика се обозначават с такива езикови средства, които най-добре да изпълнят това прагматично предназначение:

5.3.1. Дескриптивни текстове

Прилики:

✓ Синонимните и метонимните отношения се предпочитат само ако изразяват конкретни, точно определени страни и характеристики на денотата и не създават двусмислие и неяснота, а напротив – са лесни за възприемане и запаметяване.

Разлики:

✓ На български език се срещат съгласувани определения и разнообразни **предложни конструкции**: *завод за рибни продукти, верига за бързо хранене, обещания за безработица*

5.3.2.Текстове с единични и множество експликативни елементи

Прилики:

✓ Често срещано средство и в двата езика е името на предприятието да се замества със съществително нарицателно, което назовава формата на предприятието или дейността му и съгласувано определение, изразяващо националността му.

Разлики:

✓ В текстовете на немски език се използват повече определения – съгласувани, несъгласувани или и двете заедно в група на сложно съществително. Това също води до висока степен на информативност.

5.3.3. Експликативно-дескриптивни текстове

Този вид текстове бе намерен само в немски език.

5.3.4. Аргументативно-експликативни текстове

Прилики:

✓ Като разгръщащи аргументативна структура и в двата езика тези текстове се характеризират с частична рекурентност, синонимия и точноопределени характеристики на предмета.

Разлики:

✓ Текстовете на български показват по-силна тенденция да не използват произволни обозначения в сравнение с тези в немски език.

✓ Текстовете на немски език показват по-голямо наличие на метафори, образни сравнения и експресивни изразни средства.

5.4. Денотатите като носители на референтната връзка се явяват пресечна точка на изразяването на **специализираността** и на текстовата тема.

5.4.1. **Дескриптивни текстове, текстове с единични и множество експликативни елементи, експликативно-дескриптивни и аргументативно-експликативни текстове**

Прилики:

✓ И в двата езика те се изразяват чрез термини или специализирана нетерминологизирана лексика. Степента на специализираност и на двата езика без изключение под 10% - т.е. ниска. Обяснението за това е, че те са публицистични.

✓ Най-високата степен на специализираност в немски език изчислихме в най-късия текст: 9,43% с 53 думи (*D5 Der ifo-Index Geschäftsklima ist erneut leicht gestiegen*). На български тя е 5,8%, също с висока степен на езикова редукция.

✓ В образните и метафорични сравнения откриваме прилики там, където на икономически понятия се придават човешки черти (*дъщерна фирма - Tochterunternehmen, Mutterhaus – фирма-майка*).

✓ Впечатление правят не толкова съкращенията, обичайни за специализираността, колкото масовото използване на англо-американизми и в двата езика, като те са най-много в текстове с тематична насоченост „маркетинг“.

✓ Синтактичните особености и на двата езика са подчинени от една страна на публицистичния стил, от друга – на специализираната тема.

✓ И в двата езика преобладават простите изречения, като много често се среща безсъюзно свързване с дуеточие, приложения с тире или с точка и запетайка. Сложните съчинени на български са повече от сложните съставни, както това установяваме и за немски език.

✓ Сложните съставни изречения са предимно с едно подчинено изречение, като на български то най-често е свързано със съюза „че“; на немски

език подчиненото изречение обикновено е въведено с относително местоимение или „dass”.

✓ Специализираността се предава основно чрез използването на термини и по-рядко чрез описание на термина, което също е установена прилика между двата езика;

✓ Съкращенията и окказионализмите са често срещани и в двата езика.

Разлики:

✓ Като словообразователни модели, обусловено от езиково-структурни особености, на немски преобладават сложните съществителни с два или повече корена.

✓ На български те са рядкост (*автомобилопроизводител*), предпочита се словообразуване чрез префиксация или афиксация, както и устойчиви словосъчетания (*мобилен оператор, доставчик на газ*). Причината за тази разлика се крие в спецификите на словообразователната система на съпоставяните езици.

✓ В аргументативно-експликативните текстове на немски език има голям брой номинални словосъчетания, което не се среща така често на български език.

5.5. Особенности при цитиране на източниците

Прилики:

✓ При източниците се очертава ясно и тенденцията да се цитират **експерти** от браншови организации и съюзи истатистически институти. Целта и в двата езика е, да се повиши достоверността на съобщаваната информация а в аргументативно-експликативните текстове. Данните от експертите се използват като аргументи за защитаване или отхвърляне на теза.

✓ И в двата езика авторите само се споменават, без да се дава допълнителна информация за тях.

Разлики

✓ В немски език е характерна по-ясно изразена тенденция да се привеждат повече цитати от „експерти”, институти и организации за разлика от български. Авторът играе второстепенна роля в сравнение с експерта и е заменяем. Допълнителна разлика тук е тенденцията в немски език авторът да е и експерт в конкретната област.

В заключение можем да кажем, че резултатите на изследването потвърдиха началната хипотеза за съществуващи прилики по отношение на тематичната кохерентност, съдържателната и логическата структура и лексико-семантичните особености във връзка със специализираността. Потвърдиха се и очакваните разлики, които се свързват с ролята на традицията и културата и оказват влияние върху разгръщането на темата и композицията, както и върху лексико-семантичната структура в изразяването на денотатите и в цитирането на източници. Редно е да отбележим тенденцията на унификация и опростяване на текстолингвистичните езикови средства под влияние на електронните медии и глобализацията. Водени от темата, авторите спазват строго определени принципи за изграждане на текста като „принцип на обрнатата пирамида”, „силен финал”, „принцип на намаляващата важност”.

5.6. Изводи за практиката

Резултатите от настоящата работа са приложими в преводаческата практика, преподаването/изучаването на немски език в общ аспект, както в специализираното обучение. Описването и сравняването на текстолингвистичните особености на публицистичните текстове с икономическа тематика в двата езика дават възможност да се изготвят разнообразни дидактически материали, задачи и упражнения за глобално, селективно и детайлно разбиране при четене на нива B2 и C2 от Общата европейска езикова рамка.

В курсове по специализиран превод вниманието се насочва към термините и нетерминологизираната специализирана лексика. Евентуални затруднения тук биха могли да възникнат поради липса на специализирани знания, както и липса на осведоменост от други източници относно съобщаваното събитие (процес, явление), т.е. липса на контекст.

Приносите на настоящото изследване се състоят в следното:

- 1) Това е първотосъпоставително изследване на публицистични текстове с икономическа тематика на немски и български език.
- 2) Въз основа на критичния преглед на някои от съществуващите модели за текстолингвистичен анализ е изработен собствен модел за целите на изследването, който е приложим и при други изследвания с такъв характер.
- 3) Въз основа на анализа са изведени особеностите на медийни текстове с икономическа тематика в немски език.
- 4) Изведени са особеностите на медийни текстове с икономическа тематика на български език.
- 5) Въз основа на анализа на текстовия корпус са изброени са прилики и отлики между текстовете с икономическа тематика в двата езика.
- 6) Получените от съпоставителния анализ данни дават възможност да се направят изводи за критериите при подбор на текстовете за специализираното ЧЕО.
- 7) Разгледани са различни подходи и видове упражнения за текстов анализ в обучението с цел разбиране при по-висока степен на трудност.

Декларирам оригиналността на получените резултати.

Докторант:Силвия Василева
София,

Публикации по темата на дисертацията:

1.Методът на текстовия анализ на К. Бринкер и приложението му върху публицистичен текст на български език. В:*Българска реч*1/2013. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”,81 – 90.

2.Особености на текстовете с икономическа тематика на немски и прилагането им в специализираното чуждоезиково обучение.” В:*Чуждоезиково обучение*. София. Национално издателство за образование и наука "Аз Буки"(под печат)

3.Текстолингвистични особености на публицистични текстове с икономическа тематика на български и немски език”В: *Езикът - наука и практика. Сборник по повод 65-годишнината на проф. Мария Грозева-Минкова*. София. 2014. изд. НБУ,стр. 287-295.

4.*Изготвяне на работни критерии за подбор на текстове с икономическа насоченост за целите на специализираното обучение по чужд език*. София.2012. Издателски комплекс УНСС.

5. *Textbuch für die Fachrichtung „Wirtschaft mit FSU”*. Sofia. 2013. Universitätsverlag UNSS.

6. *Texte als Wege. Text- und Übungsbuch zu den Themenfeldern Politik und Wirtschaft* в съавторство сHristova,K./ Baleva,V., Sofia.2012.UniversitätsverlagUNSS.

7. *Сборник за подготовка на кандидат-студенти за УНСС*. В съавторство с Балева, В.София.2008. Университетско изд. „Стопанство”.

Участия на конференции с доклад:

„Изготвяне на работни критерии за подбор на текстове с икономическа насоченост за целите на специализираното обучение по чужд език”, Годишна научна конференция на УНСС 2012

Участие в годишната конференция на преподавателите по английски език в България с доклад на тема „Как да подбирате текстове със специализирана насоченост за нива В1 и В2?”, София 2015

Библиография, цитирана в автореферата:

- Белерт, Ирена (1970):** Bellert, Irena On a Condition of the Coherence of Texts. In: *Semiotica* 2, 335-363. In: Brinker, Klaus/ Antos, Gerd/ Heinemann, Wolf (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. 1. Halbband. Berlin. De Gruyter
- Богранд, Роберт-Ален/Дреслер, Волфганг/ Стоянова-Йовчева, Станка (1995):** Увод в текстовата лингвистика. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1995.
- Борисова, Евелина (2007):** Жанрове в медиите. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“
- Бринкер, Клаус (1985, 1988, 1997, 2010):** Brinker, Klaus. *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffen und Methoden*. Berlin: Erich Schmidt Verlag
- Булман, Роземари/Фарнс, Анелизе (2000):** Buhlmann, R./ Fearn, A. *Handbuch Fachsprachenunterricht*. Berlin/München: UTB W Fink Verlag
- Вайнрих, Харалд (1964): Weinrich, Harald, „Tempus - besprochene und erzählte Welt“ Stuttgart: Klett
- Гивън, Томас (1995):** Givon, Thomas *Funktionalism and Grammar*. цит. по Brinker, K. /Antos, G/Heinemann, W. (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. 1. Halbband. Berlin. De Gruyter, 2000.
- Гюлих, Елизабет/ Райбле, Волфганг (1977):** Gülich, Elisabeth/ Reible, Wolfgang. *Linguistische Textmodelle. Grundlagen und Möglichkeiten*, München UTB W Fink Verlag
- Гюлих, Елизабет (1970):** Güllig, Elisabeth „Makrosyntax der Gliederungssignale im gesprochenen Französisch“
- Греймас, Юлиен (1966):** Greimas Algirdas Julien *Semantique structurale*. Paris. Larousse.
- Грозева, Мария (2011):** Кохерентност на научния текст. Върху доклади на немски и български език. Монография. София: „Веда Словена“
- Гросе, Ойген (1976):** Große, E.U. *Text und Kommunikation. Eine linguistische Einführung in die Funktionen der Texte*. Stuttgart.
- ван Дайк, Тойн (1980): Dijk, T.A. van *Textwissenschaft. Eine interdisziplinäre Einführung*. Tübingen.
- Димитрова, Марийка/Пейчева, Нели (2013):** *Textlinguistik und Pragmalinguistik*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“
- Димитрова, Стефана (1995):** (гл. ред.): *Лингвистика на текста*. София: изд. „Проф. М. Дринов“.
- Матезиус, Вилем (1947):** Mathesius, Vielm O tak zvaném aktuálnim členění větném. In: *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha, 1947, p. 129.
- Мауранен, Анна (1993):** Mauraenen, Anna. *Cultural differences in academic rhetoric*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- Люгер, Хайнц-Хелмут (1995):** Lüger, H.-H. *Pressesprache*. Tübingen. 2. Auflage.
- Пелка, Роланд/ Мон, Дитер (1989):** Pelka, R. /Mohn, D. *Fachsprachen. Eine Einführung*. München: Verlag Niemayer
- Ролф, Екхард Rolf, (1993):** Eckhard Die Funktion der Gerauchstextsorten In: Brinker, K. /Antos, G/Heinemann, W. (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. 1. Halbband. Berlin. De Gruyter, 2000.
- Рьолке, Торстен (2002):** Roelke, Torsten *Synthetischer und analytischer Sprachbau in den deutschen Fachsprachen der Gegenwart*. In: *Germanistisches Jahrbuch der GUS Das Wort*, 2002, S. 179- 195

- Фатер, Хайнц (1994):** Vater, H. Einführung in die Textlinguistik. 2. Auflage. München: UTB W. Fink Verlag, 1994
- Фикс, Ула (2009):** Fix, Ulla Stand und Entwicklung der Textlinguistik. In: Deutsch als Fremdsprache. Heft 1/2009 S. 11-19.
- Флук, Ханс-Рюдигер (1997):** Fluck, Hans-Rüdiger: Fachdeutsch in Naturwissenschaft und Technik. Heidelberg: 1997.
- Хабермас, Юрген (1995):** Структурни изменения на публичността: Изследвания върху една категория на буржоазното общество. УИ „Св. Кл. Охридски“
- Хайнеман, Волфганг (2000):** Heinemann, W. Textsorte–Textmuster–Texttyp. In: Brinker, K./ Antos, G. / Heinemann, W. (Hrsg.) Text- und Gesprächslinguistik. 1. Halbband. Berlin. De Gryter, 2000. c.513
- Харвег, Роланд (1968):** Harweg, Roland „Pronomina und Textkonstitution“ München, UTB Fink Verlag
- Харис, Зелиг (1952):** Harris, Zellig Discourse Analysis *Language*, Vol. 28, No. 1 (Jan. - Mar., 1952), pp. 1-30
- Хобс, Джери (1979):** Hobbs, Jerry R. Coherence and Coreference. In: Cognitive Science. Vol.3, p. 67- 90.
- Хрбек, Аня (1995):** Anja Hrbek, Vier Jahrhunderte Zeitungsgeschichte in Oberitalien. Text-, sprach- und allgemeingeschichtliche Entwicklungen in der „Gazetta di Mantova“ und vergleichbaren Zeitungen. In: Brinker, K./ Antos, G. / Heinemann, W. (Hrsg.) Text- und Gesprächslinguistik. 1. Halbband. Berlin. De Gryter, 2000
- Хунт, Маркус (2000):** Hunt, Markus. Textsorten des Bereichs Wirtschaft und Handel. In: Brinker, K./ Antos, G. / Heinemann, W. (Hrsg.) Text- und Gesprächslinguistik. 1. Halbband. Berlin. De Gryter, 2000.
- Яних, Нина (2012):** Janich, Nina. Fachsprache, Fachidentität und Verständigungskompetenz – zu einem spannungsreichen Verhältnis. In: Berufsbildung in Wissenschaft und Praxis (BWP) 41, H. 2:2012 „Sprache und Beruf“, 10-13.